

A MAGYAR KÜLÖNLEGES ERŐK – 2035 (1. RÉSZ) GEOPOLITIKAI, TÁRSADALOMPOLITIKAI ÉS JÖVŐFORGATÓKÖNYV ANALÍZIS

HUNGARIAN SPECIAL OPERATION FORCES – 2035 (PART 1.) GEOPOLITICAL, SOCIALPOLITICAL AND FUTURESCEANRIO ANALYSIS

BODORÓCZKI János;

(ORCID: 0000-0002-1026-1656);

bodoroczki.janos@uni-nke.hu; <https://bodoroczkijanos.webnode.hu/>

Absztrakt

A kétrészes cikksorozat első felében a szerző geopolitikai-, társadalompolitikai kutatásokat, és jövőforgatókönyveket vizsgál.

A következő publikációban a biztonságpolitikai-, hadseregszervezeti és technológiai kutatások eredményeit elemzi. A vizsgálatok eredményei szolgáltatnak alapot a magyar különleges műveleti jövőkép kidolgozására.

Kulcsszavak: Különleges Műveleti Erő, Jövő, 2035.

Abstract

In the first part of the series author examines geopolitical and sociopolitical researches and future scenarios.

The next publication analyzes security policies, military organization and technology researches. Based on results, author describes a possible HUN SOF future.

Keywords: Special Operation Forces, SOF, Future, 2035.

A kézirat benyújtásának dátuma (Date of the submission): 2019.02.11.

A kézirat elfogadásának dátuma (Date of the acceptance): 2019.03.10.

BEVEZETÉS

Ma már nyilvánvaló, és egyre inkább elfogadott, hogy a jövővel tudományos megközelítésben is foglalkozni kell – a távoli jövővel éppúgy, mint a közelivel. Tudnunk kell, hogy milyen jelenségek felerősítésére kell törekednünk, és melyek azok a folyamatok, amiknek gyengítésére kell felkészülni. Hazánk nem rendelkezik olyan eszközökkel, amelyekkel a globális trendeket át tudná alakítani, ezt tehát nem tűzhetjük ki célul. [1; 19-20. o.] Arra viszont képesek vagyunk, hogy a változások irányait idejében felismerjük, felkészüljünk rájuk, és regionálisan Magyarország érdekeinknek megfelelően befolyásoljuk.

Az állam, illetve a társadalmi tevékenységek majd minden területére¹ hatással van a fegyveres küzdelem. A magyar hadtudomány kutatóinak legfontosabb feladata a fegyveres küzdelem elméletének és gyakorlatának a kutatása. Ez nem lehetséges úgy, hogy csupán hadtudományhoz szorosan kötődő kérdéseket vizsgáljuk. Elengedhetetlen a politikai-, társadalomtudományi-, technikai-, gazdasági elemzések ismerete. A várható tendenciák megjóslása lehetetlen a haderők szervezetének-, eljárásainak-, fejlődési irányának ismerete nélkül. Ezek mellé a geopolitikai-, és a geostratégiai elemzések ismeretére is szükség van, mert egy állam haderőjének fejlődését mindig az adott ország törekvései határozzák meg. A tapasztalatok szerint a hazai és nemzetközi szakértők a jövő katonai műveleti környezetének, hadműveleti- és harcászati jellemzőinek vizsgálatát hangsúlyozottan kezelik. Ezen belül az egyik kiemelkedő kérdés a kisalegységek kialakításának-, felkészítésének-, alkalmazásának és vezetésének, továbbá a műveletek lefolyásának vizsgálata. [2]

A megszokott szabályok megváltoztak a nemzetközi politikában, a gazdasági kapcsolatokban, a nemzetállamok belpolitikai tevékenységében ugyanúgy, mint a hétköznapi emberek mindennapjaiban. A korábbi bipoláris világrend felbomlását követően, az 1990-es évektől felgyorsult a társadalmi rendszerek átalakulása. A globalizáció további terjedése, az info-kommunikáció rohamos térnyerése, valamint ezzel összefüggésben az információs társadalom kialakulása alapjaiban formálta át az addig fennálló társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális, és biztonsági kereteket. [3; 1-2. o.]

Hazánk globális problémákba való beágyazottsága, az alkalmazkodás új formáira irányítják a figyelmet: megváltozott alkalmazkodási készségeket, képességeket kell kialakítani. A hazai jövő formálásának ezért kettős terepe nyílik meg: egyrészt fel kell készülni arra, hogy alkalmazkodunk a világméretű kihívásokhoz és tendenciákhoz, másrészt meg kell keresni azokat a területeket, ahol változtatás kezdeményezhető. [1; 24. o.] A szerző határozott meggyőződése, hogy a választott téma egy ilyen terület, amellyel hozzájárul Magyarország érdekérvényesítő képességének növeléséhez.

A jövő megjóslása csaknem lehetetlen feladat, de a kutatóknak mégis meg kell ezt kísérelniük. Az említettek miatt nem elegendő egy terület elemzése, számos kérést vizsgálni kell.² A téma sajátosságaiból adódik, a szűk katonai értelemben vett témakörön kívül a nemzetközi- és hazai jövőforgatókönyveket, valamint geopolitikai- és biztonságpolitikai kérdéseket is érinteni kell annak érdekében, hogy minél jobban meg lehessen közelíteni a haderőt-, és ezen belül a különleges műveleti erőket érintő témákat. A szerző célja egyetlen,

¹ Például a politikára-, a gazdaságra-, a közigazgatásra-, az egészségügyre.

² Horváth Attila szerint, aki arra vállalkozik, hogy elemzi egy háború-, vagy hosszabb időszak jellemzőit, annak számos területtel kapcsolatban kell átfogó ismeretekkel rendelkeznie. Nem elégséges kizárólag az eseménytörténetre összpontosítani. Tisztában kell lenni a politikatörténet-, a társadalmi viszonyok-, a haditechnikatörténet-, a korabeli gazdasági viszonyok-, a hadipar, a hadsereg szervezet és eljárások alapvető kérdéseivel is. [13; 22. o.] A szerző határozott meggyőződése, hogy ez a megállapítás a jövőkutatás terén is megállja a helyét.

optimista jövőkép lehetőségének felvázolása: a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) különleges műveleti erői előtt álló jövő lehetőségének feltérképezése, és egy különleges műveleti jövőalternatíva kidolgozása. A két részes cikksorozat első felében a szerző geopolitikai- valamint társadalom-politikai kutatásokat, illetve jövőforgatókönyveket vizsgál. Ezzel alapozza meg a következő publikációban a biztonságpolitikai-, hadseregszervezeti és technológiai kutatások eredményeinek elemzését. A vizsgálatok eredményei és a levont következtetések szolgáltatnak alapot a különleges műveleti jövőkép kidolgozására.

NEMZETKÖZI GEOPOLITIKAI KUTATÁSOK – KITEKINTÉS

Hazánk globális problémákba való beágyazottsága miatt nem kerülhető el a geopolitikai kitekintés. A jelentős nemzetközi geopolitikai kutatások lényege, a Klemensits Péter – Eszterhai Viktor szerzőpáros egy kiváló elemzésén keresztül könnyen összefoglalható.

A Post-Crisis World Institute 63 ország 303 gazdasággal-, és politikával foglalkozó szakértőjével készített közvéleménykutatást. A válaszadók közel kétharmada gondolja úgy, hogy 2050-re a nagyhatalmak teljesen újra rajzolják befolyási övezeteiket. Elsősorban a fejlődő országok, mindenekelőtt Kína és a többi BRICS-tagállam³ érdekeltségi területének a kiterjesztésére számítanak, a nyugati hatalmak rovására. A Föld gazdasági újrafelosztása a geopolitikai válságok növekedését fogja eredményezni. Technológiai fölénye miatt az Egyesült Államok megőrzi fölényét. A szakértők jelentős átalakulást jósolnak a katonai biztonság területén is. A geopolitikai hangsúly Ázsiába tolódása miatt a NATO európai jelentősége csökken. A keletkező biztonsági hiányt az európai államok a regionális katonai-, és gazdasági szövetségekkel, illetve a közös külpolitikával igyekeznek pótolni. Kína és India néhány nemzetközi szervezetben megnöveli a befolyását, amivel elérik, hogy a világ lakosságának többségét tudják képviselni. Ezzel szemben az Egyesült Államok is nehezen képez ellensúlyt. [4]

A Kanadai Királyi Haditengerészet 2050-es víziója, az ország lehetséges szerepét és tengerészeti stratégiáját határozza meg. A kiadvány úgy véli, hogy a tengeri kereskedelem a duplájára fog nőni a következő 15 évben.⁴ A nagyhatalmak esetében a gazdasági fellendülés alapja továbbra is a zavartalan tengeri kereskedelem biztosítása, és a világtengerek uralma marad. Geopolitikai értelemben az Indiai-óceán és a Csendes-óceán jelentősége tovább nő. A tanulmány arra figyelmeztet, hogy Kína globális ambíciói súlyos instabilitást okozhatnak a térségben, megnövelve az egyes államok közötti konfliktusok kialakulásának veszélyét is. Figyelembe véve a sarkkörüi jég olvadását, valószínűsíthető hogy Oroszország és Brazília gazdasági-, és geostratégiai helyzete tovább erősödik. Az Afrikai Unió szintén a kontinenst övező tengerek és óceánok fokozódó jelentőségével számol, amelyek jelentős gazdasági és biztonsági problémák forrásai lehetnek a jövőben. [4]

Håvard Hegre norvég professzor „A fegyveres konfliktusok előrejelzése 2010-2050” című esszéjében arra a következtetésre jutott, hogy a század derekára a kormányok és politikai szervezetek közötti katonai konfrontációk száma jelentősen csökkenni fog. Úgy véli, hogy 2050-ben a világ országainak „csak” kb. 7%-a lesz részese valamilyen fegyveres összeütközésnek. Ennek fő oka az oktatás elterjedése, és a gazdasági fejlődés lesz. Ez együttesen azt eredményezi, hogy a háború egyre kevésbé lesz elfogadható és anyagilag kifizetődő. A norvég kutató csoport szerint a szíriaihoz hasonló konfliktusok bekövetkezésére évtizedek múlva már kevés lesz az esély, ezzel együtt úgy látja, hogy 40 éven belül India,

³ Brazília, Oroszország, India, Kína és a Dél-afrikai Köztársaság. BRICS: *Brasil, Russia, India, China, Republic of South Africa*.

⁴ A globális kereskedelem több mint 90%-a ma is a tengeren bonyolódik.

Nigéria, Etiópia, Tanzánia és Szudán esetében biztosan kitör valamilyen fegyveres összecsapás. [4]

Stephen M. Walt, a Harvard Egyetem professzora a Foreign Policy hasábjain megjelent cikkében annak a véleményének adott hangot, hogy bár a NATO több évtizedes történelme során végig bizonyította létjogosultságát, korántsem bizonyos, hogy 2050-ben is jelentős szerepe lesz az átfogó biztonság fenntartásában.⁵ Walt szerint, ha az Egyesült Államok növekvő figyelmet szentel Ázsiának, azt nehéz elképzelni, hogy Kína ellensúlyozásában a NATO bármilyen tevékeny szerephez jutna. Emellett az is elképzelhető, hogy Peking gazdasági erejét kihasználva néhány nyugati országgal is szövetségre lép. A Közel-Keleten is elképzelhető jelentős hatalmi eltolódás, főleg ha azzal számolunk, hogy Irán kilépve a nemzetközi elszigeteltségből valóban domináns hatalmi tényezővé válik a régióban. [4]

Az értékelések összehasonlítása után megállapítható, hogy gyakorlatilag teljes az egyetértés abban, hogy a geopolitika fő kérdései Ázsiába helyeződnek át. A geostratégiai elemzések úgy összegezhetők, hogy a húszas éveket az Egyesült Államok és Kína, Irán, Oroszország közötti fokozódó összeütközés fogja jellemezni. Ez annak lesz köszönhető, hogy a meghatározó nagyhatalmak érdekei jelentősen eltérnek. Várhatóan a terrorfenyegetettség tovább terjed, a gyenge államokban állandósul az instabilitás, egyre több lesz a megosztott, és széteső társadalom. Ehhez a széteséshez hozzájárul az is, hogy a szélsőséges időjárás következtében sok helyen lesznek talaj- és vízproblémák, és az ebből eredő élelmiszertermelési gondok. Mindeközben a migráció, és a gyenge higiénia miatt egyre nehezebb lesz kezelni a járványokat. Ennek következtében feltehetően növekedni fog a polgárháborúk és a nemzetek közötti háborúk kockázata. 2028-ra várják például az indiai-pakisztáni konfliktus fellángolását, ami nukleáris támadásokkal is fenyeget. Ennek végén egy új erőegyensúly alakul majd ki, hasonlóan a II. világháború utáni helyzethez. [5]

MAGYAR FORRÁSÚ GEOPOLITIKAI ELEMZÉS

A Geopolitikai Kutatóintézet a „Világ 2035-ben: geopolitikai előrejelzés” címmel készített jövőtanulmányt. A közlemény azokat a főbb politikai, gazdasági és társadalmi irányvonalakat összegezi, amelyek valószínűleg formálják majd a nemzetközi fejleményeket az elkövetkező két évtized során. Az előrejelzés szerint, az államok maradnak a nemzetközi színtér domináns szereplői, de a nemzetállamok rendszerének lassú leépülése folytatódik. A vesztfáliai rendszer⁶ gyengülésével párhuzamosan a nem állami szereplők – vállalatok, vallási csoportok, nemzetközi szervezetek, félkatonai erők, – befolyása megnő. A digitalizáció, az információ-technológiai innovációk, és a közösségi média szintén hatással lesz a politikára és a civil társadalomra. Például előtérbe kerül a politikusokkal folytatott kommunikáció, valamint az online népszavazás. [6]

Az előrejelzések meglehetősen borúlátók a geopolitikai egyensúllyal kapcsolatban. Valószínűleg olyan többpólusú világrend alakul ki, amelyben nagyobb mozgásteret kapnak a regionális hatalmak.⁷ Ez nagyobb versenyhez és több államközi összeütközéshez vezethet. A

⁵ Itt meg kell jegyezni, hogy a cikk szerzője nem teljesen osztja a globális biztonság szavatolásával kapcsolatos véleményt. A NATO a Varsói Szerződés megszűnése után már túlélt egy identitás válságot. Ekkor sikerült megtalálni azokat a területeket, ahol a szövetség „hasznos tud lenni”.

⁶ A nemzetállamokra, és a nemzeti érdekvédelemre alapuló békerendszer. Az 1648-as vesztfáliai béke volt az első olyan békerendszer Európában, melyben már nem a dinasztikus érdekek, hanem az államérdek dominált. Ebben az államrendszerben a legmeghatározóbb az úgynevezett nagyhatalmi koncert volt, ami azt jelentette, hogy amennyiben egy állam megpróbálta megszerelni az Európa feletti dominanciát, úgy az összes többi állam összefogott ellene. Ennek eredménye képpen különböző összetételű szövetségek útján erőegyensúly alakult ki.

⁷ Oroszország, Brazília, India.

nemzetközi biztonsági helyzet továbbra is mélyreható átalakuláson megy keresztül. Egy ellentétektől terhes világrendben a katonai és védelmi kiadások növekedni fognak. Már most felbukkannak új biztonsági kihívások, például az energiabiztonság, az éghajlatváltozás biztonságához kapcsolódó mozzanatai, a migráció, a kiberbiztonság, vagy az informatikai hadviselés. A kutatásban értékelt publikációk többsége úgy véli, hogy az Egyesült Államok szuperhatalom marad, habár érdekérvényesítő képessége némileg csökken. Kína valószínűleg folytatja felemelkedését. A geopolitikát középtávon az USA és Kína közötti viszony határozza meg. Az elemzők többsége pesszimista Európa szerepét illetően, és számos területen a földrész további gyengülésére számít. A fokozódó ellentéteknek már látható jeleik vannak, például az eurozóna válsága, vagy a „Brexit”. A belső kérdések leginkább a tömeges migráció kezelésében tapasztalhatók. Úgy tűnik, Európa meglehetősen töredezett érték- és érdekszövetséggé válik. Az egyedüli összetartó erő a gazdasági egymásra utaltság lesz, ami az elkövetkezendő években fokozódik. [6]

A szakirodalomban sok vita övezi Oroszország jövőbeli szerepét. Összességében a legtöbb előrejelzés Oroszországot regionális szereplőnek látja, és döntően az Ázsiai régióhoz sorolja. Dél- és Kelet-Ázsia lényeges politikai és gazdasági sikerre számíthat. Eközben a Közép-Keletet, és a szubszaharai Afrikát valószínűleg továbbra is összeütközések sújtják majd, párhuzamosan a demográfiai növekedéssel és a környezetre nehezedő növekvő nyomással. Latin-Amerika feltehetőleg továbbra is megszenvedi majd, hogy nagyban függ a nyersanyagok világpiaci árának ingadozásától. [6]

A kutatások a nemzetközi intézmények meggyengülését jelzik elő. Sok szó esik a többpólusú világ újra rendeződéséről, és a II. világháborút követően létrehozott globális intézmények legitimitációs válságáról. Az Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ) várhatóan szűkebb felhatalmazással bír majd az elkövetkezendő évtizedekben. Olyan témákra fog összpontosítani, amelyek kevésbé érintik a napi politikai kérdéseket. Ilyen lehet például az emberbaráti segítségnyújtás a konfliktusövezetekben, vagy a fenntartható fejlődés. A jövőben is folytatódik a heves vita az ENSZ Biztonsági Tanácsának összetételéről és szerepéről. A központi téma továbbra is az marad, hogy más hatalmakat⁸ is vonjanak be a vétőjoggal rendelkező állandó döntéshozók körébe. [6]

A 2035-ös előrejelzésben foglalt főbb globális geopolitikai trendeket úgy összegezzük, hogy a prognózis politikailag pesszimista, de gazdasági szempontból bizakodó. Optimizmus övezi a feltörekvő országokban tapasztalható globális gazdasági és demográfiai növekedést. Azonban a politikai kilátások már sokkal komorabbak: a szakértők nézeteltérésekkel terhes, többpólusú világrendre figyelmeztetnek, amelyben a nemzetközi intézményeknek korlátozott szerep jut. [6]

Az előző bekezdésekben olyan jelentősebb geopolitikai dinamikákat olvashattunk, amelyekkel kapcsolatban általános az egyetértés a vizsgált szakirodalomban. Az előrejelzésekben visszatérő nézeteltéréseket is találunk. Az első sokat vitatott előrejelzés a populista politika nyugati kilátásaira vonatkozik: hosszúéletű lesz-e ez az irányvonal, vagy idővel eltűnik? Az átlagember érdekeit szem előtt tartó politika feltehetően többször, különbözőképpen is felerősödik az adott időszak és az adott helyszín legsürgetőbb gazdasági és kulturális kérdéseitől függően. A szakirodalomban emellett rendkívül sok vita övezi Oroszország jövőbeli szerepét is. Ezekkel kapcsolatban a fő kérdés az, hogy Oroszország elfogadja-e a globális „status quo”-t és betartja-e a nemzetközi normákat. [6]

Az említett vitákhoz a kötet szerzője is csatlakozik. Tévednek azok az előrejelzések, amelyek Oroszországot csupán regionális szereplőnek látják. A szerző határozott

⁸ Japánt, Németországot, Brazíliát, Indiát.

meggyőződése, hogy ezzel súlyosan alábecsülnek egy olyan, újra öntudatára ébredt egykori szuperhatalmat, amely továbbra is meghatározó globális képességekkel rendelkezik. Azok a kutatók, akik regionális hatalmként határozzák meg Oroszországot, feltehetően nem vették komolyan az átalakuló geopolitikai erőviszonyokat, és a globális felmelegedés Északi-sarkra gyakorolt hatását. Utóbbi olyan lényeges változásként értékelhető, ami alapjaiban forgatja fel a geopolitika térképét. Nem beszélve az orosz haderőreform folyamatairól-, és eredményeiről, mint például az önálló fegyvernemként megalakult Lég-, és Űrvédelmi Csapatokat. [7] A szerző meggyőződését megerősíti Putyin elnök éves üzenete, is amiben új hadászati fegyverrendszerek fejlesztését jelenti be. [8] Ezek alapján jogos az a feltételezés, hogy Oroszország jóval többre képes, mint amit a nyílt forrásokban közölnek.⁹ Több tanulmány is hangsúlyozza Európa sérülékenységét, amelyet leginkább a CIA egyik jelentése¹⁰ húz alá. Feltételezhető, ha a CIA törekeny, és instabil Európát jósol, akkor ezért előreláthatólag ténykedni is fog. Teszi ezt annak érdekében, hogy Európa ne kaphasson szerepet a Föld gazdasági újrafelosztásában, amiben az Egyesült Államok, és a felemelkedő Ázsiai hatalmak érdekeltek.

Regionális együttműködések-geopolitikai hatás

A regionális hatalmi kezdeményezések szerepe egyre növekedik. Az együttműködő országokat tekintve számos területen átfedés mutatkozik: sok ország több térségi együttműködésben is tevékenyen részt vesz. Ennek feltehetően az az oka, hogy Európa a gyengülés jeleit mutatja, ezért a keletkező gazdasági-, és/vagy katonai biztonsági hiányt az egyes országok igyekeznek pótolni. A közismert regionális összefogásokra a szerző nem tér ki.¹¹ Az alfejezetben egy fiatal – és kevésbé közismert – térségi együttműködésre, a Három Tenger Kezdeményezésre irányítja rá a figyelmet.

A „szövetség” egy lengyel geopolitikai felfogásra épül, amely a közép-kelet-európai térség államainak összefogásán alapul. Az elgondolás az I. világháború után született. Gyökereit egyesek egészen a Jagelló-kori Lengyelország közép-európai hatalmi törekvéséig-, mások a 19. századi lengyel emigráns gondolkodókig vezetik vissza. A Lengyel–Litván Köztársaság szellemi örökségéből táplálkozó program alapeszméjének szellemi atyja a két világháború közti Lengyelország vezetője, Józef Piłsudski tábornagy volt.¹² Lech Kaczyński lengyel államelnök újította fel, és külpolitikája egyik vezérelvévé tette az évszázados gondolatot. A kezdeményezés okmányai hangsúlyozzák, hogy nem az Európai Unióval versengő, hanem azt kiegészítő kezdeményezésről van szó. A megvalósulás esélyeit illetően kötelező megemlíteni, hogy Oroszország rendkívül kritikusan viszonyul a kezdeményezéshez. Ennek az az oka, hogy a program alapvető gazdasági és geopolitikai érdekeit fenyegeti. A megvalósulás esélyeit csökkenti a történelmi korokon átívelő bizalmatlanság is. A gyanakvást feltehetően a lehetséges gazdasági előnyök azonban felül fogják írni. Érdemes azt is megjegyezni, hogy a lelkes nyilatkozatok ellenére kevés érdemi lépés történt. [9]

A cikk szerzője Magyarország jövőjét tekintve bizakodó. Ebben feltételezi, hogy valamennyi politikai erő Magyarország fejlődését tartja szem előtt, még akkor is, ha az ehhez szükséges nemzeti minimum megegyezés hiányzik. Pártállástól független, és a fejlődést alapvetően meghatározza, hogy megfelelő választ tudunk-e adni korunk regionális és globális kihívásaira. Számos publikáció Európa gyengülését, és a biztonsági környezet romlását jósolja. Ezt megerősíti a „Global Trends to 2035” című közlemény, hiszen valamennyi hivatkozott

⁹ Ez nem lenne példa nélküli Oroszországgal kapcsolatban.

¹⁰ Erről a cikkben még lesz szó.

¹¹ Ilyen például a V4 együttműködés.

¹² A gondolat rokonságot mutat Kossuth Lajos „Dunai Szövetség” nevű tervével.

jövőalternatívában a migráció fokozódása-, de legalább jelenlegi szinten állandósulása szerepel. A közeljövőre vonatkozó feltételezések alapvetően egy jól meghatározható törésvonal mentén sorolhatók fel: az egyik a nyílt társadalmon alapuló berendezkedés, a másik a nemzetállamok önrendelkezésén alapuló elgondolások. A mérsékelt előrejelzések az euró megszűnése mellett a közös külpolitikát, az egységes piacot vizionálják. A törésvonal mélyülni és állandósulni látszik. Egységesnek mondható az a hozzáállás, hogy a geopolitika hangsúlya Ázsiába helyeződik át. Ennek egyenes következménye, hogy a NATO európai jelentősége csökken. Olyan többpólusú világrend alakul ki, amelyben nagyobb mozgásteret kapnak a regionális hatalmak. Ennek az lesz a következménye, hogy a geopolitikai szempontból kis államoknak tekinthető európai országok regionális szövetségekbe vetett hite, és a közös külpolitika igénye erősödni fog. Ez nagyobb versenyhez és több államközi összeütközéshez vezet. Ennek az lesz a következménye, hogy a regionális politikai összefogások katonai kezdeményezésekkel egészülnek ki. Ez rendkívül felerősíti az olyan katonai partnerség iránti igényt, mint amilyen például a különleges műveleti komponens parancsnokság. [10] Ezen a területen számos fejlesztés kezdeményezhető. Magyarország jövőjét tehát a gyengülő Európa, a javuló gazdasági-, és regionális együttműködési, illetve a romló katonai biztonsági környezet fogja meghatározni.

JÖVŐFORGATÓKÖNYVEK EURÓPÁBAN

A Föld minden államának sorsát alapvetően meghatározzák a globális jelenségek. A geostratégiai elemzések segítségünkre vannak abban, hogy következtetéseket tudjunk levonni a világ várható eseményeiről. A lehetséges tendenciák ismerete tehát minden állam számára létkérdés, ezért a világon számos akadémiai központban foglalkoznak a tudósok a jövő megismerésével.¹³

Az Európai Parlament megbízásából készült kiadvány elemzése előtt a CIA értékelését ajánlja a szerző az olvasó figyelmébe. Ez a két jelentés annyiban megegyezik, hogy döntően aggasztó képet fest a nem túl távoli jövőről. A CIA publikáció szerint az előttünk álló évtizedekben állandósulni fognak az etnikai háborúk, a polgárháborúk, sőt még nukleáris csapásokra is sor kerülhet. A nemzetközi politikai helyzet hidegháborússá fajul, csak több szereplővel: az Egyesült Államok és Oroszország mellett állandó résztvevő lesz Kína és Irán is. A politikai élet alapmotívuma, hogy az emberek nem bíznak az államban. Ennek az lesz a következménye, hogy egyre nehezebben lehet majd kormányozni. A központi hatalommal szemben az emberek a helyi politikai erőkben bíznak. Annak ellenére, hogy a külügy és a hadügy a kormány kezében marad, az oktatás, a gazdaság és az egészségügy egyre inkább regionális irányítású lesz. A jelentés szerint egy olyan „arab tavaszra” is nagy esély van, ahol a szélsőséges iszlám intézményei ellen láznak fel a fiatalok. Forrongások törhetnek ki Kínában és Oroszországban is, de ezek – az előrejelzések szerint – nem vezetnek sikerre. A jelentés egyik fontos eleme, hogy úgy tűnik, a hatvan-hetvenéves európai béke csupán egy zárójel lesz a történelemben. Európa jövője ugyanis rendkívül törékeny. [5]

A CIA értékelése után a „Global Trends to 2035” című tanulmánykötetet ajánlja a cikk szerzője az olvasó figyelmébe, ami négy jövőlehetőséget vázol fel. Az alapmotívum, az európai biztonság, és a világ egymáshoz viszonyított helyzete. A kiadvány az egyes opciókra, a világot 2035-ben alakító globális jelenségek alapján következtet. A cikk szerzője ezek közül csak azokat említi, amelyeket a választott téma szempontjából fontosnak ítél meg. Ennek

¹³ A legismertebb jövőkutató intézetek közé a World Futures Studies, a World Futures Studies, Association of Professional Futurist tartozik. Magyar jövőkutató szervezet a Budapesti Corvinus Egyetem Jövő kutatás Tanszéke, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Jövőobszervatóriuma.

megfelelően kiemelt figyelmet szentel a technológiai forradalmat-, és a hatalmi viszonyokat érintő témakörökre. Vizsgálja azt is, hogy az elemzések eredményei hogyan befolyásolják a nemzetközi rendszer alapvető viszonyait.

Első jövőváltozat: bizonytalan Európa egy biztos világban.

Ebben a forgatókönyvben Európa nem alkalmazkodik a gazdasági kihívásokhoz. Az Egyesült Államok és más országok lesznek az erősödő Kína és India meghatározó partnerei. 2018 és 2035 között Európában viszonylag alacsony lesz a gazdasági növekedés. A fejlődés ráadásul egyenetlen, és nagyon ingadozó. Az európai vállalatok egyre inkább az Egyesült Államokban és Kínában tervezett technológiáktól függenek. Az automatizálással-, a „gépi tanulással”-, és a mesterséges intelligenciával kapcsolatos kutatás-fejlesztés a földrésről gyakorlatilag eltűnik. Annak ellenére, hogy Európa 2035-ben a világ egyik leggazdagabb régiója, cégei egyre kevésbé versenyképesek. Ennek az az oka, hogy a vállalatok nem tudják kihasználni a nagy belső piacokat. Az Egyesült Államok terjeszkedése Ázsiában nyíltan érezhető. Válaszul Kína, Kelet-Ázsiában regionális katonai nagyhatalomként határozza meg magát, és ennek megfelelően viselkedik. Európában a katonai biztonságot továbbra is a NATO és az Egyesült Államok szavatolja. A szövetség helyzete kritikus, mert elmaradt az elrettentésre alkalmas katonai erő fejlesztése. A hagyományos haderő erősítése helyett, az európai nemzetek széles körű információs hadviselési képességet alakítottak ki. Erre azért volt szükség, mert általánossá vált az informatikai rendszerek támadása, és a választások befolyásolása. A politikai élet jelentős átalakulásának lehetünk tanúi. A szélsőséges-, nacionalista-, vagy populista pártok megerősödnek, de kormányzati helyzetben az ígéreteiket nem tudják betartani. A politikai rendszerek változatossága, és azok változtatása általános jelenség. [11; 88-90. o.]

Második jövőváltozat: biztos Európa egy biztos világban.

Ebben a forgatókönyvben Európa gyorsan alkalmazkodik a kor kihívásaihoz. Az Egyesült Államok, Kína és Európa együttműködik annak érdekében, hogy a fejlődő hatalmi szerkezet ne vezessen összeütközésekhez. Azok a változások, amelyeket az információs forradalom kényszerített ki, a 2010-es évek végére – a 2020-as évek elejére átformálják Európát. A „Brexit” hatásai pusztítóknak mondhatók az Egyesült Királyságban és sok európai országban. Ennek a következményei jelentős hatást gyakorolnak az európai bankrendszerre is. A szerkezet-, és a működés körülményei zavarosak, ez katasztrófával fenyeget. Az európai vezetők javasolják egy új európai fiskális unió létrehozását. Ezt megerősítendő, a földrészen átnyúló szociális biztonsági hálózatot, és az ezt támogató politikai rendszert építenek ki. Ez minimalizálja a pénzügyi kockázatokat, és ösztönzi a polgárokat arra, hogy a gazdasági növekedés területére költözzenek. Az új politika eredményei várhatóan 2035 végére jelentkeznek. Európa megfelelő választ ad az állandósult kibertámadásokra: megszületik a kiberhadviselési egyezmény. A gazdasági növekedés miatt a földrészt súlytó bevándorlás erősödik. Az idősödő népesség ösztönöznö fogja bizonyos menekültek és bevándorlók elfogadását. A növekvő jólét csökkenti a migránsok iránti ellenszenvet. Ennek ellenére az európai vezetők nyomást gyakorolnak az Európai Unióra, hogy a határőrizet nemzeti jogkör maradjon. Mindazonáltal a Frontex megerősödik. A globalizáció visszaszorul, a pénzügyi válságokat az izlandi minta szerint kezelik.¹⁴ [11; 91-93. o.]

¹⁴ A nagyobb bankokat hagyják csődbe menni, a vezetőket elszámoltatták, lakáshitel-elengedési programot hirdettek, vagy éppen egy 40%-os adósságelengedést értek el. A módszer nem volt mindennapi, az eredmények viszont őket igazolják.

Ez a forgatókönyv a legpozitívabbnak tűnik, azonban konzerválja az ellentéteket. Emellett a szükséges változtatások is elmaradnak. Ezzel a világban jelenleg is fennálló „status quo”-val nem minden hatalom elégedett.

Harmadik jövőváltozat: bizonytalan Európa egy bizonytalan világban.

Ebben a forgatókönyvben az európai országok nem tudnak alkalmazkodni az új gazdasági kihívásokhoz. Az automatizálás hatására óriási a munkanélküliség, ami a földrészt válságba taszítja. Kevés európai vállalat képes versenyezni az Egyesült Államok és Ázsia cégeivel. Kína és az Egyesült Államok szembekerül a nemzetközi szervezetek egyes intézményeivel, és azok szellemiségével. A fejlődés stagnál, de legalábbis „kétébesség.” A politikusok Brüsszelt kiáltják ki bűnbaknak. Az EU bővítése leáll annak ellenére, hogy a gondok döntő többsége nemzeteken átívelő megoldásokat követel. A bevándorlás kezelése a mediterrán-, és a befogadó országokra hárul. A tagországok látva a „Brexit” katasztrófáját, elállnak attól a szándékuktól, hogy elhagyják az Európai Uniót. Emellett a tagállamok erőfeszítéseket tesznek arra, hogy egyes brüsszeli hatásköröket ismét nemzeti jogkörbe vonjanak. Az Egyesült Államok elszigetelt külpolitikába kezd, amelynek következtében a NATO, mint szövetségi rendszer haszna megkérdőjeleződik. Ennek ellenére az Egyesült Államok továbbra is biztosítja a NATO tagállamok területi oszthatatlanságát. A vezető szerepet a térség legnagyobb katonai hatalma veszi át. A gyenge európai gazdaság nem képes hozzájárulni a közös védelmi kiadásokhoz. A bizonytalan európai politikai rendszerek a nemzetközi környezetben hiteltelenné válnak. Nincs megállapodás a számítógépes hadviselésről, így az V. cikk eszmeisége¹⁵ erre nem terjed ki. A NATO képességeket alig alkalmazzák. Ez oda vezet, hogy a kibertámadások mindennaposak. A választások befolyásolása is általánosnak tekinthető. Az adócsalás sorozatos jelenség, az „adóparadicsomok” virágoznak. Ez a legjelentősebb oka az állami bevételek kiesésének, és a védelmi kiadások elmaradásának. [11; 94-95. o.]

Negyedik jövőváltozat: biztos Európa egy bizonytalan világban.

Ebben a forgatókönyvben Európa új technológiákat alkalmaz a gazdaság minden területén. Kína támadóan terjeszkedik. A nemzetközi szinten gyakran kerül összeütközésbe szomszédjaival és Washingtonnal. Ismét előtérbe kerülnek a rendezetlen területi viták. India, Brazília, Nigéria és Oroszország egyre határozottabban szorgalmazza a nyugati elsődlegesség megszüntetését. Bejelentik igényüket a nagyobb régiók irányítására. A dinamikus európai gazdasági fejlődésnek köszönhetően óriási lesz a munkaerőhiány. Ez leginkább az összeszerelő munka-, és a mezőgazdaság területén lesz jelentős. A politikai környezet még érzékeny a 2015-ös migránsválság miatt, ezért a munkaerőhiány megoldása nehézkes. Európa szomszédságában a politikai zavargások rendszeresek. A bajok megoldására egy földrészekén átívelő bevándorlási rendszert fogadnak el, ami nagyon hasonlít az ausztrál mintához.¹⁶ Nem fogadnak be migránsokat, a határ menti államokkal kötnek megállapodásokat gazdasági segítségért cserébe. A migráns elosztás módszere a leggyorsabban öregedő országokra korlátozódik. A külső válságok felerősödnek. Kína zárlatot hirdet a ritka-földfém ásványokra. Szaúd-Arábia a tartósan alacsony kőolaj árak miatt recesszióba süllyed. Oroszországban megkezdődik a harc Putyin utódlásáért, ami az ország instabilitásához vezet. A gazdasági válság miatt az Egyesült Királyság megkezdi az „Unbrexit” tárgyalásokat. Az

¹⁵ Az V. cikk értelmében, ha egy NATO tagországot megtámadnak, akkor az a teljes szövetség megtámadásaként értelmezendő.

¹⁶ A „Stop the boat” politikája azt az üzenetet hordozta magában a menekültek felé, hogy meg se próbálják megközelíteni Ausztrália partjait. Akik mégis eljutnak Ausztráliába, azokat gyakorlatilag fogva tartják.

Egyesült Államok továbbra is katonai nagyhatalom, de a gyakori regionális ellenállásokat nehezen kezeli. Az EU katonai téren is hiteles erőt képes felmutatni, melyet minden jelentős hatalom elismer. A külpolitika egységes. [11; 96-97. o.]

A jövőforgatókönyvek értékelése

A tanulmány hangsúlyozza, hogy nem előrejelzéseket vagy irányelveket állít elő, hanem számba veszi a legfontosabb lehetőségeket és kihívásokat, amelyekkel Európa szembe néz 2035-re. Ennek ellenére számos olyan következtetés vonható le, amelyeket nem lehet figyelmen kívül hagyni:

- A „Brexitet” szinte biztosan megsínyli az Egyesült Királyság gazdasága;
- Az Egyesült Királyság pénzügyi cégei az euróövezetbe költöznek;
- A várható negatív hatások miatt nem kell számolni további államok kiválására az Európai Unióból;
- Ha a globalizáció megfordul vagy stagnál, akkor az egységes piac vonzereje növekedni fog;
- A kiberháború és a hackertámadások az európai biztonság legfontosabb veszélyeztető tényezői. Tehát a földrész alapvető érdeke ennek a hadviselési módnak a nemzetközi szabályozása;
- A válságokra adott hatékony válaszoknak alapfeltétele az egységes külpolitika. [11; 98. o.]

Az európai – így a Magyarországi – jövőt alapvetően az fogja befolyásolni, hogy a földrész hogyan képes alkalmazkodni az információs-, és a gazdasági forradalom változásaihoz. A számítógépes hadviselésre döntő hatású lesz, hogy sikerül-e annak szabályozása. Amennyiben a jelenlegi helyzet fennmarad, az melegágya lesz az általánosan elfogadott-, és állami szintre emelt kibertámadásoknak. Ezt a hadviselési módot a nacionalista kormányok feltehetően előszeretettel fogják alkalmazni, hiszen a hagyományos haderőhöz képest nagyon olcsó, gyorsan fejleszthető, és ami a leglényegesebb: az alkalmazás nem esik majd az V. cikk hatálya alá.

JÖVŐFORGATÓKÖNYVEK MAGYARORSZÁG SZÁMÁRA

A jövőkutató szakértők döntően negatív hazai következményekkel járó átfogó kérdéseket észlelnek. Ezek közül kiemelkedő a klímaváltozás, az élelmiszerek vegyszer-szennyezettsége, a kiszolgáltatottság a multinacionális vállalatoknak, illetve a fokozódó modern népvándorlás. A lehangoló jövőképet erősíti, hogy alig látnak esélyt a bajok mérséklődésére. Ugyanakkor új világméretű nehézségek megjelenésével is számolnak: a negatív éghajlati változások következményei megnyilvánulhatnak a természeti erőforrásokért folyó növekvő küzdelemben, és az erőszakra való hajlam megerősödésében. Nagytérsegi gondot okozhatnak az Európai Unió belső ellentétei is. Számos hazai jövőkutató úgy véli, hogy a globális problémákon csak világméretű összefogás és társadalmi közmegegyezés segíthet. [1; 23. o.]

A Magyar Tudományos Akadémia, három lehetséges jövőt vázol fel Magyarország számára 2025-ig a „Magyarország 2025” című tanulmánykötetében. A megvalósulási feltételek szerint vizsgálva ezek egy optimista, egy pesszimista, és egy legvalószínűbb változatot tárnak fel.

Optimista változat

Az optimista változat előrejelzése szerint, Magyarország gazdasága 2025-ig felzárkózik az Európai Unió legfejlettebb 15 országának átlagához. A népesedési mutatóink megfordulnak,

tehát tartósan biztosítva van a népességszám lassú, egyenletes, ám állandó növekedése.¹⁷ A társadalom mentális állapotában kedvező változások állnak be: politikai stabilitás, jó hangulat, elégedettség, társadalmi béke és nyugalom várható. Sikerül a társadalomban kiépíteni a szociális és környezeti érzékenységet. [12; 323. o.]

Az optimista forgatókönyv megvalósulásának számos feltétele van. Ezek között a legfontosabb a társadalom-politikai megegyezés, ami gyakorlatilag a nemzeti minimum megtalálását jelenti. A szerzők hangsúlyozzák, hogy ennek eléréséhez elengedhetetlen egy optimista jövőkép felvázolása. Ebben kiemelt szerepet kap a humán tényező minden irányú fejlődésének, és az innovációnak a biztosítása. Emellett csökkenteni kell a közszféra kiadásait, és gazdasági szerkezetváltása is szükség van. „Pozitív jövőkép nélkül nincs társadalmi tőke, nincs hajtóerő, a társadalom és a gazdaság is csupán sodródik, hanykolódik a globalizáció háborgó tengerén”. [12; 328-335. o.]

Pesszimista változat

A pesszimista változat szerint hazánk gazdasági téren az Európai Unió legelmaradottabb három országa közé csúszik. Rögzül az elavult importnyersanyag-, energia-, és alkatrészfüggő szerkezet. Fennmarad az a jelenség, hogy gyarmati jellegű munkamegosztással kapcsolódunk be a világgazdaságba.¹⁸ Tartós a külkereskedelmi és a fizetési mérlegdeficit, folytatódik az eladósodás, magas az infláció és a munkanélküliség. 2025-ben 8-9 millió az ország lakossága, tehát demográfiai téren továbbra is romló a tendencia. Az évről évre fogyó magyarországi népesség mellett, az „Ezeréves Határ” peremterületeiről a magyar kisebbség gyakorlatilag eltűnik. A politikai helyzet instabil. A társadalom többsége elégedetlen, ellenségeskedő, csoportokra-, rétegekre szakadt, jövőkép nélküli, és elkeseredett. A szociális-, és a környezeti tudatosság visszaszorult. [12; 323. o.]

Ahhoz, hogy 2025-re a pesszimista forgatókönyv valósuljon meg, az alábbi feltételeknek kellene teljesülniük: Folytatódik a ciklikus gazdaságpolitika, a pénzstabilitás elmarad. Továbbra is alacsony bérekkel és adókedvezményel „csalogatjuk be” a külföldi tőkét, vagyis a harmadik világnak is az elmaradottabb részével fogunk versenybe szállni. Az ismétlődő egyensúlyi zavarokat megszorításos csomagokkal „kezeljük”. Folytatódik eladósodásunk, kiszolgáltatottságunk a nemzetközi tőkével szemben. 2025-ig tovább folytatódik a társadalom erőteljes kettéosztódása. Az esélyegyenlőtlenségek tovább fokozódnak. A társadalmi elégedetlenség időnként kisebb-nagyobb robbanásba megy át (lásd 2006. szeptember 17. és október 23.). Ezt gerjesztik a szélsőséges erők is, amelyeknek gyarapodik a mozgásterük. Növekszik a bizonytalanság, fokozódik a társadalmi instabilitás. Veszélybe kerülnek a demokrácia és a szabadság részelemei, bár „tiszta” diktatúra visszatérésétől nem kell tartanunk. 2025-ben gyorsuló ütemben folytatódik nemzetünk fogyása, valamint társadalmunk elöregedése. Mindez kiszélesedik a határon túli magyarság még gyorsabb ütemű fogyásával. Magyarország lakossága 2025-ig 9,5 millió alá csökken. [12; 335-336. o.]

A legvalószínűbb változat

A legvalószínűbb változat azt jósolja, hogy az optimista változatot 2025-ig nem vagyunk képesek megvalósítani, de 2025-re kialakulnak a felzárkózás legszükségesebb feltételei. Az egy főre jutó GDP terén megközelítjük az Európai Unió legfejlettebb 15 országának átlagát. Gazdaságunk nem teljesen modern, de átalakuló-javuló makro szerkezetben termel. Ez azt

¹⁷ Kiegészítve azzal, hogy mindez az egész Kárpát-medence magyarságára érvényes.

¹⁸ Csak a termelés-, az összeszerelés-, és az ezzel kapcsolatos tevékenységek folynak az országban. A kutatás-fejlesztés, az innováció nem itt folyik. Az eladásból származó bevétel döntő többsége külföldön marad.

jelenti, hogy tartósan külkereskedelmi és fizetési egyensúlyt mutat fel. Az adósságállomány a jelenleginél már jóval kevesebb, és tovább csökken. Demográfiai téren megáll a lakosság fogyása, a népességszám 10 millió körül állandósul. Megáll a kárpát-medencei magyarság fogyása. A társadalom politikailag nem instabil, de még nem is konszenzusos. A többségnek már rajzolódik valamilyen pozitív jövőképe. [12; 324. o.]

A scenárió legfontosabb jellemzője a „vontatott kilábalás”. Erőteljes fordulatok várhatók a politikában. 2025-ben így elérkezünk az Európai Unió második vagy harmadik vonalába, de már nem leszünk Európa „cseledszobája”. A gazdasághoz hasonlóan vontatott, lassú, de érzékelhető javulás következik be a társadalom mentális állapotában. 2025-ben már érzékelhetők lesznek a javulás, a felzárkózás, a sikeres gazdasági-társadalmi modernizáció egyértelmű jelei. [12; 336-337. o.] A polgári ellenőrzés minden területen felépül. Felerősödnek a mikroközösségek, jelentősen felértékelődik például a család szerepe és tekintélye. Mindennek a folyamatnak része az idősekről való gondoskodás. Ennek eszköze nem az „eltartás”, hanem a hasznos-, cselekvő élettartam meghosszabbítása. Már van olyan pozitív jövőkép, amire érdemes büszkének lenni. Érzékelhető, hogy a kitartó, szívós munka, a kreativitás meghozza gyümölcsét. [12; 337-340. o.]

A legjobb és a legvalószínűbb forgatókönyv alapján arra lehet következtetni, hogy a civil ellenőrzés erősödése a haderőre is hatással lesz. Ezekkel a szervezetekkel tehát elengedhetetlen lesz a kapcsolatok szorosabbra fűzése. Ez a haderő szempontjából – így a különleges műveleti erők szemszögéből is – azt jelenti, hogy időben el kell kezdeni ennek a képességnek a továbbfejlesztését. Mivel a civil szervezetek gyakorlatilag minden területen jelen lesznek, minden egységnek szüksége lesz arra, hogy a civil-katonai kapcsolatok ápolására rendszeresített szervezeti elemmel rendelkezzen. A mikroközösségek és a család megerősödése miatt nagy igény lesz a családtámogatási rendszerekre. Ez magával fogja vonni a hosszútávú gondoskodás igényét az egyén-, és a család vonatkozásában is. Ennek kereteiben – az állomány megtartásának elsődlegessége mellett – arra lesz igény, hogy az MH ne hagyja magára a katonát akkor sem, ha a szolgálati idejét letöltötte.¹⁹ A kialakuló pozitív jövőképre, és „a van mire büszkének lenni” gondolatra alapozva fokozni lehet a haderő elismertségét.²⁰

Összegezve tehát kijelenthető, hogy 2025-2035-ben készen kell állni arra, hogy akár kistérségi szinten kell együttműködni az önkormányzatokkal és olyan civil szervezetekkel, amelyeknek rendkívül erősek lesznek az érdekérvényesítő képességeik. A jelzett időpontban szolgálatot teljesítő állománynak már nagy igénye lesz a hosszútávú gondoskodásra.

TÁRSADALMI, IDEOLÓGIAI VISZONYOK

A szerzőt érheti az a vád, hogy a cikk témáját tekintve indokolatlanul sokat időzik társadalompolitikai kérdésekkel. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a hadikultúra és a társadalom szorosan összefüggő rendszert alkotnak. A hadikultúra megmutatja, hogy az adott társadalom miként viszonyul országához hadügyéhez. Ebből következtethetünk arra, hogy a fegyveres erő állománya miként viszonyul a háborúhoz, tehát a társadalmi viszonyok vizsgálata elengedhetetlen. [2; 585. o.]

A hazánkban várható társadalmi viszonyokat a „Magyarország 2025” című kutatás vetíti elé, ami a korábban már említettek szerint a Magyar Tudományos Akadémia gondozásában jelent meg. A közlemény alternatív jövőforgatókönyveit bevezetve megállapítja, hogy 2025-

¹⁹ A program a hiányszakmák képzésére is alkalmas lehet, és nem is példa nélküli a haderőkben. [14]

²⁰ Ezen a téren példaértékű, a Francia Idegenlégió. Számos katonai siker lát napvilágot a világsajtóban, nem is beszélve a közszájon forgó légió-legendákról, és a szépirodalmi művekről. (Talán ennek köszönhető, hogy ez az egyetlen katonai szervezet a világon, ami gyakorlatilag nem végez toborzást.)

ig Magyarországon is meghatározó helyzetbe kerül a „millenniumi nemzedék”. Ez egy olyan korosztály, amelynek tagjai az információs forradalom állandóan változó korszakában nőttek fel. Gondolkodásukat és tetteiket alapvetően két kategória befolyásolja. Egyfelől azok a hatások, amelyeket a nemzetközi gazdasági-, politikai-, társadalmi-, és ökológiai környezet közvetít feléjük, másfelől családjuk-, embertársaik-, nemzetük elvárásai, félelmei-, reményei-, várankozásai. Döntéseiket tehát olyan körülmények között hozzák, amelyben az emberiség nagy közösségei is a változással vívódnak. Az ezredévi nemzedék tagjai a hidegháborús, majd egyezkedő-, lineárisan értelmezhető világtrend felbomlásával egy széttöredezt, mozaikos térben keresik helyüket és szerepüket. A kutatás különböző csoportokat alkotó egyénekből, a gondolkodásukból és a tervezett cselekedeteikből jut el különböző lehetséges alternatív foratókönyvekhez és az ezekhez kapcsolódó komplex jövőalternatívák megfogalmazásához. [1; 66-67. o.]

Egyén a közösség hálójában

Az első foratókönyv azt a jövőbeni helyzetet írja le, amelyben a közösségi munka, a közösségben élés és tevékenykedés társadalmi fejlődést idéz elő. A foratókönyv lényegi eleme a közösségi lét, ami a mai fiatalok számára a hagyományos értelmezésnél tágabb formában jelenik meg. A család, a szomszédság és a barátok mellett megjelenik a virtuális közösség formálódása is. A foratókönyvben az egyén és a közösség harmóniában van. Ebben a társadalomban mindenki minden tőle telhetőt megtesz azért, hogy a közösséget segítse. Megnö az egyének felelőssége, mivel a hálózatban egyre kevesebb lesz a biztos pont, amelyek jelenleg az állami rendszerek útján adóttak. Előtérbe kerül az öngondoskodás. Ez egyrészt intenzív részvételt jelent az állami feladatokban, másrészt egyfajta tudatosságot idéz elő a közös feladatok iránt. Ez a foratókönyv a kisközösségek önszabályozására épül, amelyben a tagok felelősségteljesen jelölik ki a prioritásokat, és ők tesznek a megvalósításért is. A közösségi élet színtere a civil mozgalom és a közösségi tér. A polgári mozgalmak kibontakoznak, és a politikai életbe is bekapcsolódnak. Egy ilyen társadalomban az individualisták felismerik, hogy az egyéni érvényesülés a közösségbe illeszkedésen keresztül valósítható meg. A céltalanok és a kallódók is támogatnák ezt a foratókönyvet, mert a céltalanok elfogadnák a nem túl szigorú normákat, a kallódókat pedig, az ilyen társadalom jól tudná terelni. Más etnikumok és nemzetiségek is megtalálhatják életterüket az országban. A tolerancia és a szolidaritás, vagyis a gyengék megértése és segítése, valamint a társadalomellenesekkel szembeni határozott fellépés jól összeillő értékei ennek a foratókönyvnek. [1; 70-72. o.]

Individualisták társadalma

Az individualisták társadalma olyan társadalom, amelyben az egyének és az egységek munkája sikeresen betagoódik a népesség egészébe. Ez előnyös feltételeket teremt a gazdaság növekedéséhez és a nemzet fejlődéséhez. Ebben a közösségben a tudatos, egyénien gondolkodó emberek kerülnek előtérbe, akik hangsúlyozzák önállóságukat. Fontos számukra a siker. Tisztában vannak saját képességeikkel: tudják, hogy mit akarnak az élettől. Terveznek, és terveiket a gyakorlatban meg is valósítják. Előnyben részesítik a fogyasztói vagy az élménytársadalomban élést. A közösségi lét csak addig fontos számukra, amíg azt előnyösnek ítélik meg. Életüket önállóan, egyedül élik le, egyszemélyes csoportot alkotnak. A jelenleg elterjedőben levő „szingli életmód” gyakori. Az individualista társadalomban nem törődnek a hagyományokkal, a nemzeti identitással. A foratókönyv megvalósulása esetén sokan elköltöznének más országokba. Az idősök kirekesztése valószínűleg általánossá válna. [1; 72-73. o.]

Magunkra hagytak – magunkra maradtunk

A harmadik forgatókönyv olyan társadalmat ír le, amelyben a jövőtől rettegő és kallódó emberek vannak domináns helyzetben. Ők egyéni félelmek középpontba állításával nem szolgálják az előrehaladást. A fejlődés szinten tartása, de inkább a hanyatlás jellemző. A meghatározó jelenség, hogy félnek az emberek a jövőtől. A mindentől való félelem általánossá válása egészségi kockázatot is jelent. A politikai rendszer látszatdemokrácia: mindkét csoportot a vezetők igénye szerint befolyásolják. Ha a kisszámú vezető egyesíti erőit, akkor szigorú diktatúra várható. Amennyiben az ellentétes végletek váltakozóan irányítanak, akkor anarchia fenyeget. A tömeg nem vesz részt a politikában, mert frusztráltan áll a jövőhöz. A változatlanságot preferáló, jövő nélküli társadalom képe rajzolódik ki. [1; 73-74. o.]

Együtt sodródunk és dagonyázunk

Ez a forgatókönyv a közösséget kedvelő, de abban céltalanul élő és viselkedő emberek társadalmát vázolja fel. A céltalanok társadalmát nem mutat fel felelősséget, tetteket, vagy kreativitást. A forgatókönyvhöz stagnáló vagy hanyatló gazdaság társul. Nincs igény a technológiai fejlődésre. Ebben a társadalomban az emberek elhúzódnak a világtól és a családba menekülnek. A felelősség elkerülés tudatos törekvés, és a társadalom alapjellemezője. Az individualisták és a kallódók ebben a helyzetben élére állnának azoknak, akik feláldoznak magukat a rend megdöntéséért, és igyekeznének diktatórikus rendet kialakítani. [1; 74-75. o.]

Az akadémia kiadványa egyaránt lehetségesnek tartja a leírt négy forgatókönyv bármelyikének megvalósulását. A legkedvezőbb az 1. számú, amely kifejezi, hogy lehet a jelenlegi jellemzőktől eltérően elképzelni és alakítani jövőnket. Van lehetőség arra, hogy társadalmi és egyéni szinten egyaránt pozitív jövőt biztosítsunk. A legvalószínűbb, 2. forgatókönyv 2025-ig sikeres lehetne, csak később válna aggasztóvá a helyzet az elszakadó individualista réteg gyermektelensége miatt, illetve azért, mert az elhanyagolt és sértett kallódók irányításával olyan forradalmi hangulatú tömeg alakulna ki, amely romboló forradalmat valósítana meg, az individualisták pedig nem lennének képesek visszatartani őket. A legrosszabb a 3. és a 4. forgatókönyv. A 3. forgatókönyv veszélyes. A rettegést felválthatja a teljesen szabályozatlan bomlasztó agresszivitás. A 4. forgatókönyv bekövetkezését el kellene kerülni, ugyanis annak hosszú távú következményei beláthatatlanok. [1; 77-78. o.]

A társadalompolitikai jövőkép elgondolkodtató. Az elemzés eredményei alapján arra lehet következtetni, hogy a haderő tagjai számára is ösztönözni kell az öngondoskodást, de ez nem helyettesítheti a szervezeti gondoskodást. Figyelembe kell venni azt is, hogy a szervezeti gondoskodásra jelenleg nagyon nagy igény van.²¹ A jelenleg katonai szolgálatot teljesítő személyek ilyen szemlélete feltehetően nagy hatást gyakorol a „millenniumi generációra”. Ez azért van így, mert a speciális feladatrendszer speciális magánéleti problémákat is indukál. Fel kell készülni arra, hogy ezeket a kihívásokat a civil szféra nem tudja kezelni, tehát gondoskodni kell arról, hogy a szóban forgó nemzedék felkészülten álljon ez elé a kihívás elé. A katonai szervezetet erősíti az a folyamat, ha az individualisták felismerik, hogy a közösségbe beilleszkedés szükséges az egyéni érvényesülésükhöz. A karrier-, és az élmény keresése is előnyös. Ezeket a motívumokat fel lehet használni. A közösségi élet átmeneti jellege sem hat negatívan, ha figyelembe vesszük, hogy egy különleges műveleti katona 30-35 éves korára „kiöregedik” a specialista beosztásokból. Fel kell tehát készülni a létszámingadozás erősödésére, és az alternatív pályafutás lehetőség biztosítására, lehetőleg a haderőn belül. Ezt fel lehet fogni a gondoskodás egyik formájának is. A mobilitási hajlandóság a külföldi

²¹ Ezt a kijelentést a szerző személyes tapasztalataira alapozza.

szolgáltatelljesítés alapfeltétele, tehát ez is pozitív jelenség. Gátló tényező a hagyományok-, a felelősségvállalás-, és a nemzeti identitás várható hanyatlása. Ennek ellensúlyozását tudatosan erősíteni kell. Sajnálatos, hogy a haderőre vonatkozó utalásokat a tanulmány nem tartalmaz. Nem ismerhetjük meg, hogy a társadalom miként fog viszonyulni a fegyveres összeütközésekhez a jelzett időpontra. Amit azonban nem hagyhatunk figyelmen kívül, az az individualizmus erősödése. Meg kell találni tehát annak a módját, hogy a fegyveres erő vitán felül álló alapértékei – hazaszeretet, bajtársiasság, önfeláldozás – hogyan illeszthetők egy olyan társadalmi rendbe, ahol az egyén áll a középpontban.

ÖSSZEGZÉS

A magyar hadtudomány kutatóinak legfontosabb feladata a fegyveres küzdelem elméletének és gyakorlatának a kutatása. Ez nem lehetséges úgy, hogy csupán a hadtudományhoz szorosan kötődő kérdéseket vizsgáljuk. A széles látókörű elemzés elkerülhetetlen, ugyanis minden haderő fejlődését döntően meghatározza a kérdéses ország geopolitikai és geostratégiai beágyazottsága, a biztonságfelfogása, és hogy mit gondol az adott társadalom a hadviselésről. Emellett kijelenthető, hogy a fegyveres összeütközések várható irányzatainak megjósolása lehetetlen a szövetséges- és a szemben álló haderők technológiáinak-, szervezetének-, eljárásainak-, fejlődési irányának ismerete nélkül. Ha ez a tudás rendelkezésre áll, fel tudjuk készíteni hazánkat – és benne a haderőt – a világméretű folyamatokra, és alkalmazkodni tudunk a tendenciákhoz. Emellett a jövő formálásának lehetősége is megnyílik: az egyes folyamatok felismerésével lehetőség adódik arra, hogy a regionális jelenségeket Magyarország érdekeinknek megfelelően befolyásoljuk.

A 2035-ös előrejelzésben foglalt főbb átfogó geopolitikai irányvonalakat úgy összegezhetjük, hogy az előrejelzés politikailag pesszimista, de gazdasági szempontból bizakodó. A kutatások a nemzetközi intézmények meggyengülését jelzik elő. Sok szó esik a többpólusú világ újra rendeződéséről, és a II. világháborút követően létrehozott globális intézmények legitimációs válságáról. Az értékelések gyakorlatilag egyetértenek abban, hogy a geopolitika fő kérdései Ázsiába helyeződnek át. Az előrejelzések meglehetősen borúlátók az egyensúllyal kapcsolatban, de szinte biztosra vehető, hogy azt az Egyesült Államok-Kína-Oroszország viszony határozza majd meg. Valószínűleg olyan többpólusú világrend alakul ki, amelyben nagyobb mozgásteret kapnak a regionális hatalmak, mint például Oroszország, Brazília, Kína vagy India. Ez nagyobb versenyhez és több államközi összeütközéshez vezethet. Egy ellentétektől terhes világrendben a katonai kiadások növekedni fognak. Ezek alapján a szerző arra következtet, hogy a NATO jelentősége világviszonylatban nem csökken, de a geopolitikai hangsúlyt követve a fő erőkifejtés Ázsiába helyeződik át. A „hangsúlyeltolódás” miatti esetleges legitimációs válságot a szövetség feltehetően a feltörekvő ázsiai hatalmak katonai ellensúlyozásában találja meg. Ez előrevetíti a NATO ázsiai bővítését.²² A geopolitikai-, geostratégiai változások miatt az Észak-atlanti Szövetség európai jelentősége csökkenni fog, ami az európai „kis államok” katonai biztonság-értelmezésére biztosan jelentős hatást gyakorol. Ezek az országok a keletkező védelmi deficitet a regionális gazdasági szövetségek katonai kibővítésével fogják pótolni.

Az elemzők többsége pesszimista Európával kapcsolatban, és számos területen a földrész további gyengülésére számít. Az európai – így a Magyarországi – jövőt alapvetően az fogja befolyásolni, hogy a földrész hogyan képes alkalmazkodni a modern kor változásaihoz. A migráció fokozódása-, de legalább jelenlegi szinten állandósulása biztosra vehető. A jelenség

²² Ezt hangsúlyozza a NATO és Japán együttműködésének szorosabbra fűzése. 2018-tól a Japán NATO küldöttséget a külügyminiszter vezeti Belgiumban. [15]

megítélésével kapcsolatos szembenállás az EU politikájában rövid-, és középtávon meghatározó téma lesz. Az előrejelzés szerint a posztmodern népvándorlás kezelésével kapcsolatos véleménykülönbség állandósul, és mélyül. Ez a jelenség önbizalmat ad az európai regionális kezdeményezéseknek. Az Európai Unión belül a törésvonal két oldalára felsorakozott államok közös kül-, és gazdaságpolitikájának erősödése várható. Mindennek ellenére a gazdasági összefonódások miatt nem valószínű, hogy további államok hagyják el az Európai Uniót. A szerző ezek alapján arra következtet, hogy a regionális gazdasági együttműködések sikere a tagországok katonai együttműködést is fokozni fogja. Védelmi szempontból a legfontosabb jövőt meghatározó feladat a kiberhadviselés szabályozása. Magyarország jövőjét tehát a gyengülő Európa, a javuló gazdasági-, és regionális együttműködési, illetve a romló katonai biztonsági környezet fogja meghatározni.

Hazánkban 2025-re a szakértők lassú, de érzékelhető javulást várnak a gazdaság helyzetében és a társadalom mentális állapotában. Az uralkodó folyamatok alapján arra lehet következtetni, hogy a civil ellenőrzés erősödése a haderőre is hatással lesz. 2025-ben készen kell állni arra, hogy akár kistérségi szinten kell együttműködni az önkormányzatokkal és a civil szervezetekkel. A társadalompolitikai elemzés arra enged következtetni, hogy a millenniumi generáció napjainkban is folyamatosan változik. Tudományos körökben nincs megegyezés a várható végkifejletről. Az MTA elemzés eredményei alapján annyi biztosan kijelenthető, hogy az individualista értékek tovább erősödnek, és jelentősen nőni fog a gondoskodás iránti igény. Ezeket a jelenségeket tehát nem lehet figyelmen kívül hagyni a haderő fejlesztése során. Arra lehet következtetni, hogy a jelzett időtartamra a fiatalokat az élmény keresése, és az önmegvalósítás fogja motiválni. A közösségekhez – így az MH-hoz is – csak akkor csatlakoznak, ha biztosítottak látják az aktív-, eseménydús-, fordulatos katonai pályát. Feltehetően csak addig maradnak, amíg ezeknek a „követelményeknek” a szervezet meg tud felelni. A honvédséget már akkor el fogják hagyni, ha a keresett „érzést” rövidtávon nem találják.

A cikk szerzője Magyarország jövőjét tekintve bizakodó. Ebben feltételezi, hogy valamennyi politikai erő Magyarország fejlődését tartja szem előtt, még akkor is, ha az ehhez szükséges nemzeti minimum megegyezés hiányzik. Pártállástól független, és a fejlődést alapvetően meghatározza, hogy megfelelő választ tudunk-e adni a globális és a regionális kihívásokra. A szerző a következő publikációban erre a feltételezésre építi a biztonságpolitikai-, hadseregszervezeti és technológiai kutatások eredményeinek elemzését, és a különleges műveleti erő jövőképét.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] NOVÁKI, Erzsébet (2010.). Magyarország 2025 – Lehet másként is?! In: NOVÁKI, Erzsébet. Magyarország 2025 (1.kötet) Tanulmánykötet a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján, Corvinus, Budapest. pp 19-80. Elérhetőség: http://unipub.lib.uni-orvinus.hu/1766/1/Mo_2025_1.pdf. (Letöltve: 2018.10.10.).
- [2] SZENDY, István; SZTERNÁK, György (2017.) Hadtudományi Szemle. Gondolatok az új Nemzeti Katonai Stratégia elkészítéséhez. Vol X. No. 3, pp. 580–591. Elérhetőség: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00036/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_3_580-591.pdf. (Letöltve: 2018.10.06.).
- [3] KASZNÁR, Attila (2016.) Terror & Elhárítás. A biztonságtudatosság nemzeti programban történő megjelenítésének fontossága. Vol 5. No. 2, pp. 1–21. Elérhetőség: http://epa.oszk.hu/02900/02932/00008/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2015_2_03.pdf. (Letöltve: 2018.10.05.).

- [4] KLEMENSITS, Péter; ESZTERHAI, Viktor (2017.). Biztonságpolitikai kihívások és trendek a 21. század közepén [on line]. PAGEO Geopolitikai Kutató Intézet, Budapest. Elérhetőség: <http://www.geopolitika.hu/hu/2017/06/01/biztonsagpolitikai-kihivasok-es-trendek-a-21-szazad-kozepen/>. (Letöltve: 2018.10.05.).
- [5] LUKÁCS. András (2017.) Hetek. A világ 2035-ben - Így látja a CIA [on line]. Vol XXI. No. 6. Elérhetőség: http://www.hetek.hu/kulfold/201702/a_vilag_2035_ben_igy_latja_a_cia. (Letöltve: 2018.10.11.).
- [6] SZÓKE, Diána (2018.). A világ 2035-ben: geopolitikai előrejelzés [on line]. PAGEO Geopolitikai Kutató Intézet, n.p. Elérhetőség: <http://www.geopolitika.hu/hu/2018/06/06/a-vilag-2035-ben-geopolitikai-elorejelzes/>. (Letöltve: 2018.10.11.).
- [7] MOKLECSOV, Alexandr (2011.). A lég-, és űrvédelem bevetésre kész - Войска Воздушно-космической обороны заступают на боевое дежурство [on line]. Россия сегодня - Oroszország Ma, Moszkva. Elérhetőség: https://ria.ru/defense_safety/20111201/503030677.html. (Letöltve: 2018.10.17.).
- [8] ELNÖKI HIVATAL OROSZORSZÁG (2018.). Elnöki üzenet a szövetségi gyűlésnek - Послание Президента Федеральному Собранию [on line]. Oroszország Elnöki Hivatala, Moszkva. Elérhetőség: <http://kremlin.ru/events/president/news/56957>. (Letöltve: 2018.10.17.).
- [9] TÖLGYESI, Beatrix (2017.). A Három tenger kezdeményezés és az Intermarium koncepció háttere és kilátásai, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest. Elérhetőség: http://kki.hu/assets/upload/30_KKI-elemzes_POL_Tolgyesi_20171121.pdf. (Letöltve: 2018.10.05.).
- [10] nato.int (2018.). Three Allies establish Special Forces Command. NATO, n.p. Elérhetőség: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_155347.htm. (Letöltve: 2019.01.22.).
- [11] European Parliament (2017.). Global Trends to 2035 Geo-Politics and international power, European Parliamentary Research Service Global Trends Unit, Brussels. Elérhetőség: <http://www.oxan.com/media/1969/global-trends-to-2035-geopolitics-and-power.pdf>. (Letöltve: 2018.10.08.).
- [12] GAZDAG, László (2010.). A gazdaság, a települések, és a természeti környezet jövője. Lehetséges forgatókönyvek Magyarország számára 2025-ig. In: NOVÁKI, Erzsébet. Magyarország 2025 (2.kötet) Tanulmánykötet a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján, Corvinus, Budapest. pp 322-340. Elérhetőség: http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1766/1/Mo_2025_1.pdf. (Letöltve: 2018.10.10.).
- [13] HORVÁTH, Attila (2017.). Ajánlások a katona logisztika történetének tanulmányozásához. In: HORVÁTH, Attila. 52 év a katonai logisztika szolgálatában, Dialóg Campus, Budapest. pp 9-25.
- [14] Insitute for Veterans and Military Families (2018.). Boots to Business [on line]. Syracuse University, Syracuse, New York. Elérhetőség: <https://ivmf.syracuse.edu/veteran-and-family-resources/starting-growing-a-business/boots-to-business/>. (Letöltve: 2018.10.14.).
- [15] nato.int (2018.). Allies agree Japan's Mission to NATO [on line]. s. n., n.p. Elérhetőség: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_154886.htm. (Letöltve: 2018.10.27.).